

**JAZODAN MUDDATIDAN ILGARI SHARTLI OZOD QILISH:
TUSHUNCHASI, TARTIBI VA SHARTLARI**

Rustamov Xumoyun Akbarjanovich

**O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi akademiyasi Probatsiya faoliyati
337-guruh kursanti**

Abstract. This article analyzes the essence of the institution of conditional release from prison, its legal basis, the procedure for its application based on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan and other regulatory documents, and the role of the probation department in this process. It also covers the social significance of conditional release, the processes of adaptation of convicts to society and resocialization.

Аннотация. В статье анализируются сущность института условно-досрочного освобождения от отбывания наказания, его правовые основы, порядок применения на основании Уголовного кодекса Республики Узбекистан и других нормативных актов, роль органов пробации в этом процессе. Также рассматриваются социальное значение условно-досрочного освобождения, процессы адаптации и ресоциализации осужденных.

Annotatsiya. Ushbu maqolada jazodan muddatidan ilgari shartli ozod qilish institutining mohiyati, uning huquqiy asoslari, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi va boshqa me‘yoriy hujjatlar asosida qo‘llanilish tartibi hamda probatsiya bo‘limining bu jarayondagi o‘rni tahlil qilinadi. Shuningdek, shartli ozod qilishning ijtimoiy ahamiyati, mahkumlarning jamiyatga moslashuvi va qayta ijtimoiylashuv jarayonlari yoritiladi.

Key words: early release from prison, parole, probation period, criminal law, court decision, convicted person, social control, resocialization, criminal code, legal mechanism.

Ключевые слова: досрочное освобождение из мест лишения свободы, условно-досрочное освобождение, испытательный срок, уголовное право, решение суда, осужденный, социальный контроль, ресоциализация, уголовный кодекс, правовой механизм.

Kalit so‘zlar: jazodan muddatidan ilgari ozod qilish, shartli ozod etish, probatsiya, jinoyat huquqi, sud qarori, mahkum, ijtimoiy nazorat, qayta ijtimoiylashuv, jinoyat kodeksi, huquqiy mexanizm.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi jinoyat-huquqiy tizimida jazodan muddatidan ilgari shartli ozod qilish muhim institutlardan biri hisoblanadi. Mazkur institutning asosiy maqsadi jinoyat sodir etgan shaxslarni jazoni to‘liq o‘tamasdan, ularning xulq-atvori, tuzalish darajasi va ijtimoiy foydali faoliyatga qaytish qobiliyatini inobatga olgan holda jamiyatga qaytarishdan iboratdir. Bu jarayon nafaqat sud qarori bilan, balki probatsiya organlarining faol ishtirokida amalga oshiriladi. So‘nggi yillarda mamlakatimizda insonparvarlik siyosati asosida sud-huquq tizimida shaxsni tuzatish va jamiyatga qaytarish mexanizmlari kengaytirildi.

Asosiy qism. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 73-moddasida jazodan muddatidan ilgari shartli ozod qilish tartibi belgilangan. Unga ko‘ra, shaxs tayinlangan jazoning ma‘lum qismini o‘tab, o‘z xulq-atvori bilan tuzalganligini amalda isbotlasa, sud uni jazodan muddatidan ilgari ozod qilishi mumkin. Bunda sud jazoni o‘tash muddatining qanday qismini o‘taganini, mahkumning mehnatga munosabatini, jamoat ishlaridagi faolligini va intizomini inobatga oladi.

Shartli ozod qilishda muhim omil — probatsiya bo‘limining nazorati va tavsiyasi hisoblanadi. Probatsiya organlari mahkumning xulq-atvori, ijtimoiy muhitga moslashuvi, oilaviy holati, ishga joylashish imkoniyati kabi omillarni tahlil qiladi. Sudga taqdim etilgan ushbu ma‘lumotlar asosida qaror qabul qilinadi. Probatsiya xodimlari ozod qilingan shaxs ustidan nazorat olib boradi, uni qayta ijtimoiylashtirish, mehnatga jalb etish va huquqiy madaniyatini oshirishda ko‘mak beradi.

Shartli ozod qilishning tartibi Jinoyat-protsessual kodeksida ham o‘z aksini topgan. Sudga jazoni ijro etuvchi muassasa yoki probatsiya organi tomonidan taqdimnoma kiritiladi. Sud bu masalani ochiq majlisda, prokuror, probatsiya vakili, mahkum va uning himoyachisi ishtirokida ko‘rib chiqadi. Agar shaxs tuzalish yo‘liga kirganligi haqida yetarli dalillar mavjud bo‘lsa, sud uni jazodan muddatidan ilgari shartli ozod qilish to‘g‘risida qaror chiqaradi.

Shartli ozod qilingan shaxs probatsiya nazoratida bo‘ladi va unga qonunda belgilangan majburiyatlar yuklanadi. Masalan, muayyan hududdan chiqmaslik, belgilangan joyda ishlash yoki o‘qish, jinoyat sodir etgan shaxslar bilan aloqada bo‘lmaslik kabi cheklovlar qo‘yilishi mumkin. Agar shaxs bu majburiyatlarni buzsa yoki yangi jinoyat sodir etsa, sud shartli ozod qilishni bekor qilishi mumkin.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida inson huquqlarini himoya qilish va jazo tizimini liberallashtirish borasida katta ishlar amalga oshirilmoqda. 2020-yilda qabul qilingan “Probatsiya to‘g‘risida”gi Qonun ushbu sohada yangi bosqichni boshlab berdi. Bu qonun probatsiya organlarining huquqiy maqomini, ularning vakolatlarini va shartli ozod etilgan shaxslar bilan ishlash tartibini aniq belgilab berdi. Natijada, probatsiya

tizimi jinoyatchilikning qayta sodir etilishini kamaytirishda muhim mexanizmga aylandi.

Xulosa. Jazodan muddatidan ilgari shartli ozod qilish – bu insonparvarlik tamoyillariga asoslangan huquqiy institut bo‘lib, u jinoyat sodir etgan shaxsni jamiyatdan butunlay ajratmasdan, uni to‘g‘ri yo‘lga qaytarishga xizmat qiladi. Sud va probatsiya organlarining o‘zaro hamkorligi bu jarayonning samaradorligini oshiradi. Mazkur institutning to‘g‘ri qo‘llanishi jinoyatchilik darajasini pasaytirish, mahkumlarning ijtimoiy hayotga qaytishini ta‘minlash va huquqiy tizimning insonparvarlik tamoyillarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi.
2. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Probatsiya to‘g‘risida”gi Qonuni, 2020-yil 13-yanvar.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF–4947-son Farmoni.
5. Oliy sud Plenumining qarorlari (jinoyat ishlari bo‘yicha).
6. R. Rahmonqulov, “Jinoyat huquqi: Umumiy qism”. – Toshkent, 2022.
7. Sh. Qodirov, “Probatsiya tizimi va uning huquqiy asoslari”. – Toshkent, 2021.
8. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy ma‘lumotlari.
9. M. Usmonov, “Jinoyat-protsessual huquq asoslari”. – Toshkent, 2020.
10. OAV materiallari va ilmiy maqolalar (2020–2024-yillar).